

Авторка статті:

Мирослава БАРАНОВСЬКА,

здобувачка

ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Світлана КОЛЯДЕНКО,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,

завідувачка кафедри соціальних технологій

БІОЛОГІЧНИЙ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕНИ ГЕНОЦИДУ

Геноцид – це злочин соціальної класифікації, в якому владні особи націлені на певні групи населення для соціального, а часто і фізичного знищення. Його можна охарактеризувати як своєрідний соціологічний злочин, у якому діяльність соціальної класифікації спотворюється псевдонаукою [1].

Метою статті є розглянути причини аутоагресивної поведінки людей з точки зору біології та соціології, порівняти вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на поведінку людини і проаналізувати чи можна розглядати геноцид як біологічне явище.

Вивчати людину як істоту є можливим з багатьох точок зору, в залежності від галузі. З погляду фізики – як фізичне тіло та його процеси [2], з погляду релігії – як творіння Бога [3], з погляду біології – як вид живого організму [4] і так далі.

На даний момент найпопулярнішою теорією розвитку життя на Землі є Дарвінова ідея еволюції. Видана 24 листопада 1859 року публікація «On the Origin of Species by Means of Natural Selection, or the Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life» [5] чи «Походження видів шляхом природного добору або збереження обраних рас у боротьбі за життя» є доведенням сукупності принципів дарвінізму, одна з основних ідей якого є походження людини від примату. Використовуючи спільні наукові надбання за роки досліджень та вивчення людство не тільки поповнило теоретичний багаж, але й знайшло практичні докази завдяки розкопкам. Таксономія людини – це система усіх видів Людини, які існували в природі. Внаслідок вищезгаданої еволюції Номо розвивалися від мавпоподібних до теперішнього виду. Деякими з видів наприклад, є Людина флореська, Людина Рудольфська, Людина прямоходяча, Людина-Попередник, Людина-Неандертальська. Таким чином, починаючи від періоду 1,2 млн років тому, тіло і мозок людини поступово змінювалися до того стану, яким він був у першого Номо Sapiens. Отже, для вивчення особливостей поведінки людини за точку відліку доцільно брати момент остаточного і кінцевого формування істоти як виду.

Разом з тим, вивчаючи вплив фізіології на поведінку, не можна не згадати про нейропсихологію – розділ психології, що вивчає психічну діяльність людини у зв'язку з функціонуванням центральної нервової системи в певних умовах [6]. З цього випливає, що на поведінку, мислення і дії людини головним чином впливає мозок та нервова система, а саме – нейронні зв'язки, рефлексії і доісторично сформовані розумові програми, що є несвідомими проявами нашого тваринного походження.

Одною із фундаментальних і найпримітивніших функцій нервової системи будь-якого живого організму є реакція «боротьби або втечі» вперше описана Волтером Бредфордом Кенноном, американським психофізіологом. Суть даної реакції в тому, що істота реагує на загрозу розрядкою гормонів, що готує її до битви чи до втечі [7]. Дана стратегія поведінки є вирішальною в умовах виживання та еволюції. Можна припустити, що, не дивлячись на те, що з розвитком інтелекту роль інстинктів зменшується і на заміну їм виступають

безумовні рефлексії, у людини все одно залишається вищезгадана архаїчна стратегія виживання.

Із зародженням перших общин ставлення людей один до одного змінюється. На перше місце виходить поведінка, направлена на взаємодію, а не на напад. Так, об'єднуючись в групи, людство стає сильнішим. Не дивлячись на те, що «боротьба чи втеча» залишається основним інструментом виживання, тому що є найефективнішим, «об'єкти і суб'єкти небезпеки» змінюються. Тепер є «свої» тобто безпечні і чужі – «небезпечні». Далі за цією схемою суспільство функціонує всю свою історію. З розвитком суспільств ділення на «безпечних» і «небезпечних» стає все витонченішим.

Аналогічно, приймаючи за факт існування еволюції, можна стверджувати, що її принципи глибоко закорінені у людському мозку. «Виживає найсильніший» – поширене пояснення даної теорії в популярній культурі. Вивчаючи тваринний світ можна зауважити, що ця істина постійно доводиться. І так як людина є невід'ємною частиною природи, за цими самими законами функціонує і людське суспільство. Разом з тим, з одного боку, з розвитком мозку і появою інтелекту, а з іншого – соціальних відносин, моральних та етичних норм, вплив підсвідомих імпульсів втратив свою силу. Як стверджує Джозе Марія Гомез, авторка статті «Філогенетичні корені смертельного насильства над людьми»: вбивство представників власного виду присутнє не тільки у людей. Така поведінка широко поширена серед ссавців і особливо приматів. Тому, враховуючи наслідки еволюції мозку людини від примітивної істоти до розумної, можна припустити, що, як і у інших представників тваринного світу, у виду Homo Sapiens збереглися подібні закладені природою програми [8].

Полковник Гроссман, колишній професор психології Вест-Пойнта, професор військових наук і військовий рейнджер, об'єднав свій досвід, щоб стати засновником нової галузі наукових знань, яка отримала назву «кіллогія» (з англ. «kill» – вбивати). Завдяки його зусиллям був зроблений новий внесок в розуміння вбивств, впливу війни на психологію і кореневих причин нинішнього «вірусу» насильницьких злочинів, що лютує по світу. За словами Гроссмана, більшість солдатів не бажають вбивати. У Другій Світовій війні, наприклад лише 15-25% бойової піхоти були готові стріляти з гвинтівки. Проте, на жаль, сучасні армії, використовуючи методи впливу, навчилися долати це небажання. За його словами, піднявши цифру до 90% і подолавши інстинктивну ненависть солдат до вбивств, підвищився пост-бойовий стрес. Це було яскраво видно по в'єтнамським ветеранам США. На думку колишнього професора, справді жахлива новина полягає в тому, що сучасне цивільне суспільство, зокрема засоби масової інформації, копіює армійські методи кондиціонування і, згідно з суперечливою тезою Гроссмана, є відповідальним за зростання рівня вбивств і насильства, особливо серед молоді. Він стверджує, що фільми з великою кількістю вбивств, телевізійне насильство (як новини і розваги) та інтерактивні відеоігри «наведи і стріляй» небезпечно подібні до навчальних програм, які дегуманізують ворога, десенсибілізують солдат до психологічних наслідків вбивства і роблять натискання на курок автоматичною реакцією [9].

Отже, можна прийти до висновку, що на природно закладений потяг захищатися чи нападати, істотно впливає культура та соціум. Людське суспільство є ієрархічно поділеним, де у найвище поставлених осіб є влада та засоби впливу. Використовуючи людський тваринний страх нападу та небезпеки, владні особи керують натовпом в

різноманітних, часто суто особистих, цілях, що і призводить до самознищуючої поведінки. Не дивлячись на те, що аналогічне явище геноциду присутнє у природі, там воно виникає як несвідомий акт, керований інстинктами, на протипагу свідомому людському вбивству. Таким чином, на мою думку, геноцид – соціокультурне явище.

Використана література

1. Martin S. *Genocide*. Oxford Bibliographies. 2013. URL: <https://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo9780199756384/obo-9780199756384-0029.xml>
2. Herman I.P. *Physics of the Human Body*. Springer. 2007. URL: <https://docs.google.com/file/d/0Bx5k0MUneS5dY0ZRRENsTllhT0U/edit?resourcekey=0-1kS0-X6L1q-twuU3qGnbBQ>
3. Paul A.C. The human as the image of God. Christianity. 2020. URL: <https://www.britannica.com/topic/Christianity/The-human-as-the-image-of-God>
4. Sylvia M., Michael W, *Connect with LearnSmart Labs Access Card for Human Biology*. McGraw-Hill Education, 2017. URL: <https://www.mheducation.com/highered/product/connect-learnsmart-labs-online-access-human-biology-mader-windelspecht/9781260482744.html>
5. Freeman R.B. *The works of Charles Darwin: an annotated bibliographical handlist*. Oak Knoll Pr, 2002. URL: <http://darwin-online.org.uk/content/frameset?pageseq=1&itemID=A1&viewtype=text>
6. *Словник української мови*: в 11 томах. Том 11. Київ, Наукова думка, 2014. 698 с.
7. Karpitsky V., Mettenleiter M., Jansen A. та ін. *Central Command Neurons of the Sympathetic Nervous System: Basis of the Fight-or-Flight Response*. Science Magazine, 2017. 270 с. URL: https://www.science.org/doi/10.1126/science.270.5236.644?url_ver=Z39.88-2003&rfr_id=ori:rid:crossref.org&rfr_dat=cr_pub%20%20pubmed
8. Gomez M. *The Phylogenetic Roots of Human Lethal Violence*. Nature Publishing Group. 2016. URL: https://www.researchgate.net/publication/308763452_The_phylogenetic_roots_of_human_lethal_violence
9. Kingsman S. *Is killing natural?* Olbios Network for action. 2020. URL: <https://olbios.org/is-killing-natural/>